

THE ROLE OF CARTOONS IN THE DEVELOPMENT OF EMOTIONAL INTELLIGENCE IN CHILDREN

Tajimuratova Nasiba Tajimuratovna

1st year master's student, Nukus State Pedagogical Institute

A.N. Urumbaeva

Acting Professor of the Department of General Pedagogy, Nukus State Pedagogical Institute, Candidate of Pedagogical Sciences, docent

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18847074>

ARTICLE INFO

Received: 22nd February 2026

Accepted: 27th February 2026

Online: 28th February 2026

KEYWORDS

Emotional intelligence, cartoons, empathy, emotional regulation, social skills, identification, child psychology, upbringing, national values.

ABSTRACT

This article analyzes the role of cartoons in the development of emotional intelligence in children from psychological and pedagogical perspectives. Furthermore, it highlights the relevance of fostering socio-emotional competencies in the younger generation in light of recent Presidential decrees and strategic policy documents aimed at strengthening human capital and improving the education system. The theoretical foundations of emotional intelligence are examined based on the concepts proposed by P. Salovey, J. Mayer, D. Goleman, and L. Vygotsky. In particular, the study explores how cartoons contribute to the development of emotional awareness, emotional regulation, empathy, and social skills in children. As a result, it is concluded that when applied within a scientifically grounded framework and under conscious parental and pedagogical guidance, cartoons can serve as an effective tool for promoting children's emotional maturity and holistic development.

BOLALARDA EMOTSIONAL INTELLEKT RIVOJLANISHIDA MULTFILMLARNING ROLI

Tajimuratova Nasiba Tajimuratovna

Nukus davlat pedagogika instituti, 1-kurs magistranti

A.N. Urumbaeva

Nukus davlat pedagogika instituti, Umumiy pedagogika kafedrasi professor v.v.b. pedagogika fanlari nomzodi, dotsent

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18847074>

ARTICLE INFO

Received: 22nd February 2026

Accepted: 27th February 2026

Online: 28th February 2026

ABSTRACT

Mazkur maqolada bolalarda emotsional intellekt rivojlanishida multfilmlarning roli psixologik va pedagogik nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Shuningdek, so'nggi yillarda qabul qilingan Prezident farmonlari va strategik hujjatlar asosida yosh avlodning ijtimoiy-

KEYWORDS

Emotsional intellekt, multfilm, empatiya, emotsional regulatsiya, ijtimoiy ko'nikma, identifikatsiya, bolalar psixologiyasi, tarbiya, milliy qadriyatlar.

emotsional kompetensiyalarini shakllantirish masalasining dolzarbligi yoritiladi. Emotsional intellektning nazariy asoslari P.Salovey, J.Mayer, D.Goleman va L.Vygotskiy qarashlari asosida tahlil qilinadi hamda multfilmlarning emotsiyalarni anglash, boshqarish, empatiya va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishdagi o'рни ochib beriladi. Natijada, multfilmlar ilmiy asoslangan yondashuv va ongli nazorat asosida qo'llanilganda bolalar emotsional yetukligini shakllantirishning samarali vositasi ekanligi xulosa qilinadi.

Kirish. Hozirgi davrda jamiyat hayotining barcha sohalarida olib borilayotgan islohotlar yosh avlodni har tomonlama barkamol etib tarbiyalash masalasini ustuvor vazifa sifatida belgilamoqda. Ayniqsa, bolalarning intellektual va emotsional rivojlanishini ta'minlash davlat siyosatining muhim yo'nalishiga aylangan. So'nggi yillarda qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlar ham mazkur yo'nalishning dolzarbligini tasdiqlaydi. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-sonli "2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning Taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi Farmonida ta'lim sifatini oshirish, yoshlarning intellektual va ma'naviy salohiyatini rivojlantirish ustuvor vazifa sifatida belgilangan. Mazkur hujjatda, xususan, yoshlarning zamonaviy bilim va ko'nikmalarni egallashi bilan bir qatorda, ularning ma'naviy-axloqiy va ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarini shakllantirish zarurligi ta'kidlangan [1].

Shuningdek, 2023-yil 11-sentabrdagi PF-158-sonli "O'zbekiston - 2030" strategiyasi to'g'risida"gi

Farmonida inson kapitalini rivojlantirish, ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish hamda bolalarning barkamol shaxs sifatida shakllanishi uchun zarur shart-sharoitlar yaratish masalasi alohida ko'rsatib o'tilgan. Mazkur strategiyada bolalarning nafaqat akademik, balki ijtimoiy va emotsional rivojlanishiga e'tibor qaratish zarurligi qayd etilgan bo'lib, bu esa emotsional intellektni shakllantirish masalasini yanada dolzarb qiladi [2].

Bundan tashqari, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-maydagi PQ-4312-sonli "Maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi to'g'risida"gi Farmonida maktabgacha yoshdagi bolalarning har tomonlama - jumladan, ijtimoiy-emotsional rivojlanishini ta'minlash asosiy maqsadlardan biri sifatida belgilangan. Ushbu hujjat bolalarda emotsional barqarorlik, muloqot madaniyati va ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirishni davlat miqyosidagi ustuvor vazifaga aylantirdi [3].

Demak, yuqorida keltirilgan normativ-huquqiy asoslar shuni

ko'rsatadiki, bolalarda emotsional intellektni rivojlantirish masalasi davlat siyosati darajasiga ko'tarilgan. Shu nuqtai nazardan, multfilmlarning emotsional tarbiyadagi o'rnini o'rganish nafaqat ilmiy, balki ijtimoiy-amaliy ahamiyatga ham ega hisoblanadi.

Psixologiya fanida emotsional intellekt tushunchasi P. Salovey va J. Mayer tomonidan ilmiy muomalaga kiritilib, emotsiyalarni idrok etish, ularni tushunish hamda boshqarish qobiliyati sifatida talqin qilingan [7, 185-211]. Keyinchalik D. Goleman ushbu konsepsiyani yanada kengaytirib, emotsional intellektni shaxs muvaffaqiyati, ijtimoiy moslashuvi va hayotiy barqarorligining muhim omili sifatida baholadi. Uning fikricha, insonning akademik bilimlari qanchalik yuqori bo'lmasin, agar u o'z his-tuyg'ularini boshqara olmasa yoki boshqalar bilan samarali muloqot qila olmasa, to'liq muvaffaqiyatga erishishi qiyinlashadi [5]. Shu bois, bolalik davridayoq emotsional intellekt komponentlarini shakllantirish dolzarb vazifa hisoblanadi. L. Vygotskiy esa bola rivojlanishida ijtimoiy muhit va madaniy vositalarning ahamiyatini alohida ta'kidlab, psixik jarayonlar ijtimoiy tajriba asosida shakllanishini asoslab bergan. Multfilmlar aynan shunday madaniy vosita sifatida bola ongiga ta'sir etib, uning emotsional tajribasini boyitadi [9].

Emotsional intellektning tarkibiy qismlarini tahlil qilar ekanmiz, avvalo o'z emotsiyalarini anglash masalasiga to'xtalish zarur. Bola dastlab his-tuyg'ularni boshdan kechiradi, biroq ularni nomlash va sababini tushuntirish ko'nikmasi asta-sekin shakllanadi.

Multfilmlar bu jarayonda ko'rgazmali vosita vazifasini bajaradi. Masalan, qahramonning yuz ifodasi, ovoz ohangi va harakatlari orqali uning quvonch, qo'rquv yoki xafalik holati aniq ko'rsatiladi. Natijada bola "u xafa", "u qo'rqdi" degan tushunchalarni shakllantiradi. Keyinchalik esa "men ham shunday his qilyapman" degan o'zini anglash bosqichiga o'tadi. Demak, multfilmlar emotsional ongni shakllantirishda muhim ahamiyatga ega.

Bundan tashqari, emotsional regulatsiya, ya'ni his-tuyg'ularni boshqarish qobiliyati ham multfilmlar orqali rivojlanadi. Ko'plab syujetlarda qahramon dastlab g'azablanadi yoki tushkunlikka tushadi, biroq voqealar rivoji davomida vaziyatni tahlil qilib, to'g'ri qaror qabul qiladi. Bola ushbu jarayonni kuzatish orqali salbiy emotsiyalarni konstruktiv yo'l bilan yengish mumkinligini o'rganadi. Masalan, qahramon do'sti bilan kelishmovchilikka duch kelganda uni urish o'rniga suhbat orqali muammoni hal qilsa, bu bola uchun ijobiy model vazifasini bajaradi. Shu tariqa, multfilmlar emotsional barqarorlikni shakllantirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, empatiya – boshqalarning his-tuyg'ularini tushunish va ularga hamdardlik bildirish qobiliyati – multfilmlar orqali faol rivojlanadi. Bola qahramonning qayg'usi yoki muvaffaqiyatiga sherik bo'lish jarayonida ichki emotsional rezonansni boshdan kechiradi. Bu esa ijtimoiy sezgirlikni kuchaytiradi. Masalan, do'stiga yordam bergan qahramon tasviri bolada ham yordam berish istagini uyg'otadi. Shu bilan birga, empatik tajriba bolaning kelajakdagi

ijtimoiy munosabatlarida muhim rol o'ynaydi.

Identifikatsiya jarayoni ham alohida e'tiborga loyiqdir. Bola o'zini multfilm qahramoni o'rniga qo'yadi va uning tajribasini ichki ravishda qabul qiladi. A. Banduraning ijtimoiy o'rganish nazariyasiga ko'ra, kuzatish va modellash xulq-atvor shakllanishining asosiy mexanizmlaridan biridir. Demak, qahramonning ijobiy xulqi – sabr-toqat, mehnatsevarlik, halollik – bola ongida mustahkamlanadi [4, 33-52]. Aksincha, agar zo'ravonlik yoki agressiya mukofotlangan holda ko'rsatilsa, bu salbiy modellashuvga olib kelishi mumkin. Shu bois, kontent mazmuni hal qiluvchi omil hisoblanadi.

Multfilmlarning yana bir muhim jihati shundaki, ular bolaning ijtimoiy rollarni anglashiga yordam beradi. Qahramonlar oila a'zosi, do'st, yetakchi yoki yordamchi kabi rollarni bajaradi. Bola ushbu rollarni kuzatish orqali ijtimoiy normalar va qadriyatlarni o'zlashtiradi. Masalan, kattalarga hurmat ko'rsatish, do'stlikni qadrlash, jamoada hamkorlik qilish kabi fazilatlar syujet orqali mustahkamlanadi. Natijada ijtimoiy kompetensiyalar shakllanadi.

Biroq multfilmlarning salbiy ta'sir ehtimolini ham inkor etib bo'lmaydi. Agar syujet haddan tashqari zo'ravonlik yoki qo'rquv elementlariga boy bo'lsa, bu bolada xavotir, tajovuzkorlik yoki hissiy

beqarorlikni kuchaytirishi mumkin. Ayniqsa, maktabgacha yoshdagi bolalar real va fantastik voqelikni to'liq ajrata olmaganliklari sababli, ko'rilgan xatti-harakatlarni bevosita takrorlash ehtimoli mavjud. Shuning uchun ota-ona va pedagoglar tomonidan ongli nazorat, yoshga mos tanlov va birgalikda muhokama muhim hisoblanadi.

Muhokama jarayoni ayniqsa samaralidir. Bola multfilm tomosha qilgach, undan qahramonning harakati haqida fikr so'ralganda, u voqealarni tahlil qilishni o'rganadi. Masalan, "Qahramon nima uchun xafa bo'ldi?" yoki "U boshqacha yo'l tutishi mumkinmide?" kabi savollar refleksiv tafakkurni rivojlantiradi. Natijada multfilm passiv tomosha vositasidan faol tarbiyaviy mexanizmga aylanadi.

Xulosa. Umuman olganda, multfilmlar bolalarda emotsional intellektning barcha asosiy komponentlarini – o'zini anglash, o'zini boshqarish, empatiya va ijtimoiy ko'nikmalarni – rivojlantirish imkoniyatiga ega. Biroq bu jarayon mazmunli tanlov, pedagogik yondashuv va nazorat asosida tashkil etilgandagina ijobiy natija beradi. Demak, multfilmlar zamonaviy madaniy vosita sifatida bolalar emotsional yetukligini shakllantirishda samarali omil bo'lib xizmat qilishi mumkin.

References:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2022). 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning Taraqqiyot strategiyasi to'g'risida (PF-60-son Farmon). Toshkent.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2023). O'zbekiston – 2030 strategiyasi to'g'risida (PF-158-son Farmon). Toshkent.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2019). Maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi to'g'risida (PQ-4312-son Farmon). Toshkent.

4. Bandura, A., & Walters, R. H. (1977). Social learning theory (Vol. 1, pp. 33-52). Englewood Cliffs, NJ: Prentice-hall.
5. Goleman, D. (2005). Emotional intelligence: Why it can matter more than IQ. Bantam.
6. Ruzimuratovna, O. D., & Buronovna, N. N. (2026). MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA EMOTSIONAL INTELLEKNI RIVOJLANTIRISHNING PSIXOLOGIK-PEDAGOGIK ASOSLARI. SHOKH LIBRARY, 1(1).
7. Salovey, P., & Mayer, J. D. (1990). Emotional intelligence. Imagination, cognition and personality, 9(3), 185-211.
8. Tojiddinovna, A. A., & Mushtariy, I. (2026). BOLALARDA EMOTSIONAL INTELLEKNI RIVOJLANTIRISHNING PSIXOLOGIK MEXANIZIMLARI. TADQIQOTLAR, 78(3), 263-268.
9. Vygotsky, L. S., & Cole, M. (1978). Mind in society: Development of higher psychological processes. Harvard university press.